

Tadqiqot **uz**

ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ

2020

- » Ҳуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидағи изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

conferences.uz

No 21
31 октябрь

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 21-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
15-ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
21-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-15**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
21-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-15**

ТОШКЕНТ-2020

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2020]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 21-күп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 31 октябрь 2020 йил. - Тошкент: Tadqiqot, 2020. - 13 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишиланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илфор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1.Хуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б.,ю.ф.н. Юсувалиева Раҳима (Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2.Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна(Фаргона давлат университети)

3.Тарих саҳифаларидағи изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4.Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманганд мухандислик-қурилиш институти)

5.Давлат бошқаруви

PhD Шакирова Шоҳида Юсуповна (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги "Оила" илмий-амалий тадқиқот маркази)

6.Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна(Андижон давлат университети)

7.Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш худудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Раҳматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Воҳидова Меҳри Ҳасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят ҳалқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброҳимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобоҳонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чарiev Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Мусиқа ва ҳаёт

Доцент Чарiev Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқаюм Раҳимбердиевич (Наманганд мухандислик-қурилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманганд мухандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқовиҷ, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқовиҷ, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаххоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўқтам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг хаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулdir.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

МУСИҚА ВА ҲАЁТ

1. Qobilqoriyev Qudratilla Baxtiyor o‘g‘li MUSIQANING INSON RUHIYATIGA TA’SIRI	7
2. Шоназарова Нафиса Хайруллаевна МУСИҚИЙ ФАОЛИЯТНИ АМАЛГА ОШИРИШДА ПЕДАГОГИК ИМКОНИЯТЛАР	9
3. Tosheva Shoxsanam Nusratovna FARZAND TARBIYASI VA RIVOJIDA MUSIQA SAN’ATINING TARBIYAVIY AHAMIYATI	11

МУСИҚА ВА ҲАЁТ

MUSIQANING INSON RUHIYATIGA TA'SIRI

*Qobilqoriyev Qudratilla Baxtiyor o‘g‘li
O‘zbekiston davlat san’at va madaniyat
instituti o‘qituvchisi
Telefon: +998(90) 908 42 49
qobilqoriyev93@mail.ru*

Annotatsiya: Mazkur maqolada musiqaning ruhiy va ma’naviy tarbiya vositasi ekanligi yoritilgan. Shuningdek, musiqaning inson ruhiyati va salomatligiga ta’siri haqida ma’lumotlar bayon etilgan.

Kalit so‘zlar: Musiqa san’ati, musiqa terapiya, rok musiqasi, “Risolai mug‘aynniyun”, “Ash-shifo”, “Mahbub ul-qulub”, mumtoz kuy, simfoniya, opera.

“Insonning ruhiy va ma’naviy kamoloti haqida gapirar ekanmiz, albatta bu maqsadga musiqa san’atisiz erishib bo‘lmaydi. Xalqimiz hayotida musiqa azaldan beqiyos o‘rin tutib keladi. Samarqand yaqinidagi Mo‘minobod qishlog‘idan 3 ming 300 yil muqaddam suyakdan yasalgan nay cholg‘usi topilgani ham shundan dalolat beradi”. [1.B.140]

Musiqa sadolari qaysi xalq yoki millat vakili tomonidan ijro etilmasin, eng ezgu, yuksak va nozik insoniy kechinmalarni ifoda etadi. Barchamizga ayonki, kuy-ko‘sinqqa, san’atga muhabbat, musiqa madaniyati xalqimizda bolalikdan boshlab, oila sharoitida shakllanadi. Uyida dutor yoki doira cholg‘usi bo‘lman, musiqaning hayotbaxsh ta’sirini o‘z hayotida sezmasdan yashaydigan odamni yurtimizda bo‘lmasa kerak.

Musiqa so‘zi bizga qadimiy kitoblar, xususan, arab tiliga tarjima qilingan yunon risololari orqali kirib kelgan. Musiqa san’ati nozik va serqirra bo‘lib, hayotimizni mazmunli bo‘lishida, kayfiyatimizni ko‘tarishda katta o‘rin tutadi. Ma’lumki, musiqa san’ati turli janrlardan iborat, oddiy ohang, qo‘sinqdan boshlanib, katta murakkab asarlargacha, ya’ni konsert, simfoniya, opera, balet va boshqalardan tarkib topgan. Musiqaning ishlatalishi rang-barang, u spektakllarda, kinofilmardagi turli obrazlarni kuchli talqin qilishda, tabiat go‘zalligini ifodalashda, inson fe’lini yoritishda o‘ziga xos o‘rin tutadi, kishi ruhiga ta’sir kuchi beqiyos, uzoq vaqtgacha yodda saqlanadi.

Musiqaning quadrati haqida shunday rivoyat bor. Abu Nasr Forobiy safarga chiqqan chog‘ida Rim podshosi uni qabuliga chorlab: “Seni musiqa bilimdoni deyishadi, qani hunaringni ko‘rsatchi” deydi. Shunda Forobiy qo‘lidagi sozini chaladi. Saroy ahli birin-ketin o‘rinlaridan turib raqsga tushishadi. Biroz vaqt o‘tib, musiqachi kuy ohangini o‘zgartiradi. Shunda davraga og‘ir sukunat cho‘kadi. O‘tirganlar chuqur hayolga tolib, yuz-ko‘zlarida g‘amginlik alomatlari zohir bo‘ladi. Uchinchi kuy yangraganda esa tinglovchilar sarxushlanib, ko‘zlarini yumib, asta uyquga ketadilar. Xuddi shu paytda Forobiy saroyni tark etib, o‘z yo‘liga ravona bo‘ladi.

Kuy insonni tinchlantiradi, qalbiga hayotbaxsh tuyg‘ular olib kiradi. Alisher Navoiy o‘z davrida musiqaga munosabat bildirib, bir asarida shunday degandi: “To‘rt yuz shifokorni chorlang, to‘rt yuz shamni yoqib qo‘ying, lek ularning hech biri inson qalbiga musiqa beradigan haroratni baxsh etolmaydi, musiqa yang‘lig‘ yog‘du socha olmaydi”.

Xalq ichida “Musiqa terapiya” degan ibora bor. Mumtoz kuy-ko‘sinqlarning asab xastaliklariga chalingan bemorlarni davolashda ta’siri o‘zgacha ekanini shifokorlar ko‘p marotaba ta’kidlab o‘tgalar. Hatto qadimda ham musiqadan ayrim kasalliklarni davolashda foydalilanigan. Masalan: al-Xorazmiy o‘z yurtida bemorlarni davolashni shunday ta’riflaydi: “Menga mohir sozanda chalgan har qanday xazin kuy hamma dorilardan ham ko‘ra yaxshiroq ta’sir qiladi va shifo ato etadi”.

Buyuk mutafakkirimiz Abu Nasr Forobiy hayoti davomida bir yuz o'n to'rtidan ortiq kitob yozdi. Uning "Risolai mug'aynniyun" ("Sozandalar risolasi") kitobi san'at ahlini hayratga soladigan asardir. Bu asarlar arab tilida bo'lganligi uchun ko'p mug'anniyalarimizga ma'lum emasdir. [2.B.58] Forobiyning aytishicha, musiqa ilmi tananing salomatligi uchun foydali ekanligini ta'kidlaydi. Chunki tana kasal bo'lsa, ruh ham so'ladi, tana to'siqqa uchrasa, ruh ham to'siqqa uchraydi.

Inson ruhiyatini shakllantirishdek ulug' ishda musiqa va qo'shiqning o'rni naqadar buyukdir. Xalq qo'shiqlari, maqomlar xalq ma'naviyatida ijodiy o'rinn tutganligi uchun ham bu musiqaviy meros asrlar osha og'izdan tushmasdan kuylanib kelmoqda. Musiqa darslarida xalq og'zaki ijodi, maqom kuylarimizning kichik namunalari bilan tanishtirib borish yoshlarda milliy va ma'naviy merosga samimiyy muhabbat uyg'otadi, ularni xalq qo'shiqlarini sevish, bobolarimiz kuylagan barhayot misralarni qadrlashga o'rgatadi. Xalq qo'shiqlarini sevish, xususan, maqom san'atini tushunish, undagi musiqiy nafislik, poetik ramzlar nozikligi, maftunkor va jozibali ohanglardan bahramand bo'la olish qobiliyatini vujudga keltiradi.

Sizu bizning zamondoshimiz bo'lgan Yunus Rajabiy "Men o'zimizning o'zbek ohanglaridan hech qaysi millat ohanglarini ustun qo'ya olmayman", deb yozganida ming bor haq edi.

Milliy musiqamizdagи joziba, ta'sirchanlik, sehrni hech bir musiqaga almashtirging kelmaydi. Ammo bugungi kun musiqasiga qorishib borayotgan xorij musiqalarini cheklash, chegaralash vaqtি keldi. Rok, rep kabi g'arb musiqiy janrlarining ommaviy tus olishi, oxir-oqibat sharq musiqasi jilosiga parda tortishi muqarrardir.

Insonni jazavaga soluvchi, bitta so'zning takrori va bir xil ritmga asoslangan g'arb musiqasini tinglayotgan yoshlar didini o'tmashtirib, milliylikdan uzoqlashtiradi. Shuning uchun aksariyat yoshlar dunyoqarashi, inson qalbini sehrlovchi kuy-qo'shiqlarimizdan tobora uzoqlashib bormoqda. [3.B.48]

Darhaqiqat, inson ruhiyatiga ta'sir ko'rsatishga qodir bo'lgan xushmavzun tovush foyda ham, ziyon ham keltirishi mumkinligi uchun e'tiqodni oshiruvchi va ayni chog'da inson qalbiga shubha soluvchi narsa sifatida qaralgan.

Bugungi kunda musiqaning nafaqat insonga, balki jamiki borliqqa ta'sir qilishi fanda o'z isbotini topgan. Yaponiyada tajriba o'tkazildi. Olim Emoto Leasaro suvning musiqiy taassurotini suratga olishga erishgan. U suvgaga musiqa qo'yib berdi va musiqa tugashi bilan zudlikda muzlatib, mikroskop orqali undagi kristallarni kuzatdi. Rok musiqasi eshittirilgan suvda hosil bo'lgan kristallar go'zallikdan butkul mahrum edi. [3.B.50]

Buyuk mutafakkirimiz Alisher Navoiy hazratlari musiqani insonlarning ruhiy olami va ko'ngil dunyosini oziqlantiruvchi, ma'naviyatini boyituvchi san'at turi deb hisoblaydi. Navoiyning ta'kidlashicha, musiqa ilohiy hilqatdir. Chunki, musiqa insonning ma'naviy dunyosiga ta'sir etish orqali uni yaxshilikka rag'batlantiradi.

Mustaqillik yillarining dastlabki kunlaridan boshlab yurtimizda san'atga, jumladan musiqa san'atiga e'tibor berib kelinmoqda. Buning samarası o'laroq, yoshlarimizning xalqaro miqyosda erishayotgan muvaffaqiyatlari odatiy holga aylandi. Eng katta quvonch va faxr shundaki, bu yoshlarning betakror iste'dodlariga jahoning katta sahnalari guvoh bo'ldi, ko'plab mashhur san'atkorlar bunga tan berdilar va qanchadan-qancha muxlislar O'zbekiston degan mamlakat borligidan, uning kelajagi ishonchli qo'llarda ekanidan voqif bo'ldilar. Eng muhimmi, bugungi kunda musiqa san'ati navqiron avlodimizning yuksak ma'naviyat ruhida kamol topishida boshqa san'at turlariga qaraganda ko'proq va kuchliroq ta'sir ko'rsatmoqda.

San'atga muhabbat insonning, ayniqsa yoshlarning odob-axloqiga ijodiy ta'sir ko'rsatadi. Musiqani sevgan, uni qalbdan tushuna bilgan inson hech qachon jaholatga qul bo'lmaydi. Bunday yoshlar yillar o'tib sog'lom, aqli, odamlarga mehribon va komil insonlar bo'lib yetishishlariga shubha yo'q.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Karimov I.A. "Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch" – Toshkent: "Ma'naviyat" nashriyoti 2008 y.
2. Islomov D. "Sharq musiqasi tarixidan" – Toshkent: "Fan va texnologiya" nashriyoti 2017 y.
3. Islomov D. "Moziydan sado" – Toshkent: "Extremum press" nashriyoti 2015y.
4. Navoiy. Mukammal asarlar to'plami – Toshkent: "Fan" nashriyoti 2000 y.
5. Rajabov I. "Maqomlar" – Toshkent: "San'at" nashriyoti 2006 y.
6. Yunusov R. "O'zbek xalq musiqa ijodi" (O'quv qo'llanma) – Toshkent: 2000 y.

МУСИҚИЙ ФАОЛИЯТНИ АМАЛГА ОШИРИШДА ПЕДАГОГИК ИМКОНИЯТЛАР

*Шоназарова Нафиса Хайруллаевна
Навоий вилояти Навоий шаҳри
6-умумий ўрта таълим мактаби
Мусиқа фани ўқитувчиси
+998934302866*

Аннотация: Мақолада мусиқий фаолиятни амалга оширишнинг педагогик имкониятлари, яъни уларни амалга оширишда мусиқа ўқитувчисидан талаб қилинадиган педагогик фаолияти тўғрисида таҳлилий фикрлар баён этилган.

Калит сўзлар: мусиқа машғулоти, чолғу асбоблари, педагогик вазифа, оҳанг.

Бугунги кунда мусиқа машғулотлари ўқувчиларнинг ёш хусусиятлари ва рухиятига мос равишда ашула айтиш, мусиқа жанрлари, мусиқа назарияси тарихи ва бошқалар юзасидан сухбатлар, мунозаралар уюштириш, муаммоли вазиятлар яратиш нотага қараб куйлаш, чолғу асбобларни чалиш, мусиқага ритмик жўр бўлиш, мусиқали топишмоқларни қамраб олиб, мазмун жиҳатдан болаларни қизиқтира олиш керак. Мазкур тавсияда мавжуд педагогик вазифалар сақланган ҳолда Ўзбекистонга хос миллий қадриятлар, анъаналар, халқ ижоди, болаларнинг мусиқани идрок этиш қобилияти даражасида босқичма-босқич татбик этиш назарда тутилади.

Дарс жараёнида қўйидаги ижрочилик малакаларини шакллантириш зарур: *төвушни тўғри оҳангли ижро этиши, мусиқа остида ритмик ҳаракатларни ифодали бажара олиши, чолгу асбобларини төвуш тембринга кўра ажратма олиши, болаларни чолгу асбобида чалишини ўргатиши.*

Педагогикада ривожлантирувчи таълим методлари кенг қўлланилади ва улар ҳар бир фаннинг хусусиятларидан келиб чиқсан ҳолда амалга оширилади. Мусиқа таълими йўналиши мураккаб фанлардан бири бўлиб, машғулотларни ташкил этишда ўқувчилардан бир нечта фаолиятни амалга ошириш талаб қилинади. Шу боис ривожлантирувчи таълим тамойилларини амалга ошириш учун ҳар бир дарснинг мақсадини аниқ белгилаб олиш, дарс компонентларини тўғри жойлаштириш, дарс жараёнида айнан ривожлантирувчи хусусиятлар нималар орқали амалга оширилишини кўз олдига келтирган ҳолда машғулотни ташкил этиш лозим. Жумладан, ўрганиладиган қўшиқ, унинг муаллифлари, маълум композитор ижоди ва фаолияти тўғрисида маълумотлар бериш, мусиқа саводхонлиги бўйича материалларни сингдириш, мусиқа тинглаш фаолиятини амалга ошириш, ритмик ҳаракатларни бажариш, чолғу созлари борасида билимларни сингдириш яхлит жараён бўлиб, ушбу жараённинг ҳар бир таркибий қисми бир-бири билан мантикий боғлиқ тарзда ташкил этилса, ўқув машғулотининг умумий вазифасини аъло даражада амалга ошириш имкониятлари яратилади.

Мусиқа фани мактабдаги барча таълим фанлари орасида ўзининг универсаллиги, ўтмиш ва замонавийликни уйғун тарзда акс эттира олиш имконияти, куйлаш ва тинглаш фаолиятини амалга оширишда аудиовизуал идрок юзага чиқиши билан ўзига хосдир. Ушбу фаннинг ўзига хослигини кўрсатувчи омиллардан яна бири, бу куйлаш фаолияти ўқувчидан мусиқий тинглаш, ритм ва мусиқий хотирани, шунингдек, куйлаш ички кечинмалар, ҳиссий ҳолат орқали бажарилишини талаб этишини тақозо этади. Шу жиҳати орқали мусиқий фаолият барча бошқа фаолиятлардан ўзининг индивидуаллиги, инсон ички оламига қаратилганлиги, унинг кечинмалари ва эмоционаллиги орқали амалга ошиши билан ажралиб туради.

Мусиқа ўқитиши сифатини ошириш бу замонавий мусиқа ўқитувчисига кўп даражада боғлиқ, бундан ташқари, техника воситалари, шинам мусиқа кабинети, аудио-видео аппаратуралар мавжудлиги ҳам дарс сифатига таъсир қиласи. Лекин уларнинг ҳеч бири ўз фан соҳасини бутун вужуди билан севадиган, фидойи ўқитувчидан устун турмайди. Чунки фидокор ўқитувчи, педагог болаларни мусиқанинг сеҳрли оламига олиб кира олади, уларни бу сеҳрли оламнинг сир - синоатлари билан таништириш қувватига эгадир. Шу боисдан ҳам мусиқа педагогикасига бугунги кунда катта эътибор қаратилмоқда. Мамлакатимиздаги

деярли барча педагогика йўналишидаги олий ўқув юртларида мусиқа таълим йўналиши мавжуд бўлиб, улар мамлакатимизнинг умумий ўрта таълим бўғини учун олий малакали педагог кадрлар етиштириб беришга қаратилган.

Мусиқий фаолиятлар ўз тузилиши, амалга оширилиши ва баёни жиҳатидан мураккаб фаолиятлар турига киради. Бунда ўқитувчининг педагогик ва касбий маҳорати, ўз кассбига нисбатан муносабати, билими мухим ўрин тутади. Бундан ташқари, замонавий дарснинг сифати маълум даражада ўқувчилар фаоллиги билан аниқланади. Ўқувчилар фаоллиги муаммоси факатгина қизиқишлиарни таъминлайдиган дарс шакли ва маълум методларни қўллаш билан ҳал бўлиб қолмайди. Кўп нарса ўқитувчининг ҳар бир ўқувчига ёндашувига ҳам боғлиқ, бу эса ўқитувчи олдида турган мухим вазифалардан биридир. Бунинг учун ўқитувчи ўз ўқувчиларининг қизиқишлиари йўналишларини билиши зарур. Бугунги кунда мусиқа дарсини маҳсус техника воситаларисиз тасаввур қилиш қийин. Дарсда турли чолғу асбоблари, техник ва кўргазма воситалар зарур. Улар орқали ўқувчилар турли таркибдаги оркестрлар, ансамбллар, вокал-хор асарлари, муаллифлари ва асарларнинг турли варианtlардаги ижролари билан танишади. Уларнинг сифати, ўз вақтида тайёр бўлиши ва қўлланиши кўп ҳолларда мусиқа дарсининг муваффақиятини таъминлайди

Бугунги кунда ўқувчи-ёшлар мусиқий фаолиятларни тўла бажариши ва ўзлаштириши учун қуидагиларга эътиборни қаратиш лозим:

- ҳар бир мусиқий фаолиятни ўзига хос қирралари орқали ўқувчиларга етказии ва уларда қизиқишини шакллантириши;
- ўқувчиларда турли мусиқа асарларини тинглаш эҳтиёжини шакллантириши;
- ўзбек миллий чолғу созлари ижросидаги асарларга нисбатан ўқувчиларда тинглаш қизиқишини ҳосил қилиши кабиладир.

Юқорида келтирилган барча мусиқий фаолият турлари ҳамда назарий билиmlарни келгусида педагогик фаолиятимизда оқилона ташкил этиб қўлласак бу барчамиз учун дастуриламал бўлади, деган умиддамиз.

Адабиётлар.

1. Нурматов X., Норхўжаев Н. Мусиқа алифбоси. Мусиқа-Тошкент, 1998.
2. Фитрат А. Мусиқа асбоблари ҳақида. “Нафосат” журнали. Тошкент, №8,9 -сонлар. 1993.
3. Одилов А. Ўзбек халқ чолғуларида ижрочилик тарихи. Тошкент, 1995.

FARZAND TARBIYASI VA RIVOJIDA MUSIQA SAN'ATINING TARBIYAVIY AHAMIYATI

*Tosheva Shoxsanam Nusratovna
Navoiy viliyati Qiziltepa tumani
5-maktab musiqa fani o'qituvchisi
telefon:9983350708.shoxsanam.tosheva.@mailru.*

Annotatsiya: Ushbu maqolada farzandni komil inson sifatida tarbiyalash hamda uni jamiyatga foydasi tegadigan shaxs qilib tarbiyalashda musiqiy tarbiyaning ahamiyati haqida yoritildi .

Kalit so‘zlar: musiqa, estetika, tarbiya, besh tashabbus, komil inson, alloma “Tezkor musiqa”, Amerika, festival .

Musiqiy tarbiya insonni go‘zallikka yetaklovchi bir vosita bo‘lib, u insonning estetik va emotsiyonal xususiyatlarini shakllantiradi . Haqiqiy musiqa asarlari zamonning estetik-axloqiy va siyosiy g‘oyalarini umumlashtiradi .

Inson hayotini musiqasiz tasavvur qilib bo‘lmaydi . San’at kishilarga faqatgina ma’naviy ozuqa beribgina qolmasdan, jismoniy kamolotga erishuvida ham muhim rol o‘ynaydi . Musiqa san’atining axloqiy-estetik tarbiyadagi rolini to‘g‘ri his etib, uning yosh avlodni tarbiyalashdagi ahamiyatini aslo unutmaslik zarur. Musiqiy go‘zallik insonning ma’naviy qiyofasi shakllanishida muhim omildir

Musiqa san’ati hayotni bilish va odamlarni tarbiyalashning qudratli vositasidir. Ammo uning bilish va tarbiyalashdagi xizmat darajasi kishiga estetik, badiiy jihatdan ta’sir etish kuchiga bog‘liqdir.

Bizga ma’lumki, komil farzand tarbiyalash azal-azaldan har bir ota -onaning eng buyuk maqsadi bo‘lib kelgan . Farzandlarga yoshlik davrlaridanoq berilgan mukammal tarbiya uning keljak hayoti poydevori hisoblanadi . Farzand tarbiyasida musiqiy tarbiyaning ahamiyati juda salmoqlidir. Bu haqida buyuk Sharq allomalar Abu Nasr Forobi, Abu Ali ibn Sino, Alisher Navoiy bobolarimiz ham bir qator fikrlar bildirib o‘tganlar. Xususan, Abu Ali ibn Sino bobomiz musiqaning tarbiyaviy ahamiyati haqida aytgan quyidagi so‘zlari chuqur ma’noga ega: ”Bolaning mijozini kuchaytirmoq uchun unga ikki narsani qo‘llamoq kerak . Biri, bolani asta-sekin tebratish, ikkinchisi esa, uni uxlatish uchun aytish odat bo‘lib qolgan musiqa va allalashdir. Shu ikkisini qabul qilish miqdoriga qarab bolaning tanasi bilan badantarbiyaga va ruhi bilan musiqaga bo‘lgan iste’dodi hosil qilinadi” .

Vatandoshimiz Abu Nasr Farobiyning bu xususidagi fikri ham e’tiborlidir: ”Musiqa ilmi shu ma’noda foydaliki, u o‘z muvozanatini yo‘qotgan odamlar xulqini tartibga keltiradi, mukammallikka yetmagan xulqni mukammal qiladi va muvozanatda bo‘lgan odamlar xulqining muvozanatini saqlab turadi . Bu ilm tananing salomatligi uchun ham foydalidir. Chunki tana kasal bo‘lsa , ruh so‘ladi, tana to‘siqqa uchrasa, ruh ham to‘siqqa uchraydi . Shuning uchun musiqaning ta’siri bilan ruhni sog‘aytirish yordamida tana sog‘aytiriladi .

Shu o‘rinda musiqa orqali bolaning rivojlanishiga ta’sir etish to‘g‘risidagi jahon tajribalaridan birini keltirib o‘tsam . Bizga ma’lumki Amerika rivojlangan davlatlar qatoriga kiradi . Amerikada bolaga til o‘rgatishda antiqa usuldan foydalanan ekanlar. Bu usul “Tezkor musiqa” deb nomlanib, bu orqali bolaga til o‘rgatilar ekan . Bunda bolaga o‘rgatilishi kerak bo‘lgan matn sho‘x musiqa ostida o‘qiladi . Musiqa shunchalik sho‘xki, hatto uni eshitgan aksariyat kattalar ham raqsga tushib ketadilar. Matn so‘zleri esa beixtiyor mazkur musiqa ostida oson yodda qoladi . Agar bolani yodlashga majbur qilinganida u buni qiyinchilik bilan bajargan bo‘lar edi .

Bugungi kunda yurtimizda qabul qilinayotga ko‘plab qarorlar, farmonlar, o‘tkazilayotgan xalqaro musiqiy festivallar orqali ham yoshlarni musiqiy hamohanglik tarzida tarbiyalashga katta e’tibor qaratilmoqda. Yurtboshimiz tomonidan “Yoshlarni ma’naviy yuksaltirish va ularning bo‘sh vaqtlarini mazmunli tashkil etish” bo‘yicha ilgari surilgan 5 ta muhim tashabbusning birinchi tashabbusida ham musiqiy tarbiyaning o‘rnini bilgan holda yoshlarning musiqaga bo‘lgan qiziqishlarini oshirishga e’tibor qaratilmoqda . Shuningdek, yurtimizda o‘tkazilayotgan xalqaro festivallar ham farzandlarimizda mehmondo‘stlik va hurmat fazilatlarini tarbiyalamoqda .

Bola sog‘lom va har tomonlama barkamol shakllanishi uchun unda o‘qishga intilish hissini takomillashtirish bilan cheklanib bo‘lmaydi . Ular ongida kasb-xunar va mehnat ko‘nikmalarini

hosil qilish, umummadaniy bilimlarni, milliy va umumbashariy qadriyatlargaga asoslangan yuksak ma'naviy-axloqiy fazilatlarni tarbiyalash bilan o'z vatani va xalqiga nisbatan sadoqatni shakllantirish, atrof-muhitga nisbatan ongli munosabatda bo'lish tuyg'usini, huquqiy ongini tarbiyalash lozim

Foydalanimizga adabiyotlar ro'yhati:

1. Musiqa o'qitish metodikasi . Tohirjon Ortikov. "Muharrir" nashriyoti . Toshkent 2010 .
- 2 . Maktabgacha ta'lifmalar . 1-son 2017
3. Xalq ta'lifi jurnali . 2-son 2019
- 4 . Musiqa . 7-sinf uchun darslik O . Ibrohimov, J. Sadirov. "G'ofur G'ulom" nashriyoti . Toshkent 2017 .
- 5 . www. Ziyonet . uz

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 21-КЎП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(15-қисм)

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусаҳҳих: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 31.10.2020

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000